

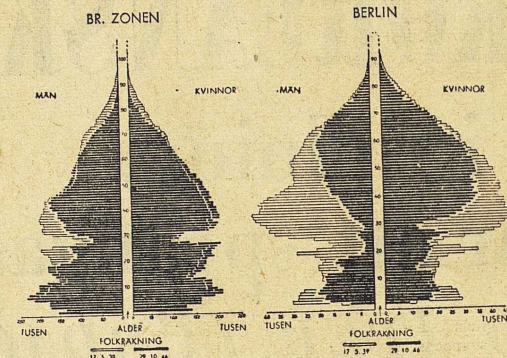
20/7

VÄSTTYSKLANDS PROBLEM: TYSKARNA OCH NATIONALISMEN

”ÄR INTE ALLA FOLK nationalister?” De orden är den socialdemokratiske ledaren Schumachers första reaktion på frågan om riskerna för en ”ny-nationalism” i Tyskland. Han vill härmed säga att vad som kallats nationalism i Tyskland under senare år ofta blott är uttryck för den sammanhållning och självhävdelse som i andra länder anses vara ett värde och betecknas med det vackrare ordet patriotism. Och att det ligger något riktigt och väsentligt i denna tankegång är givet. Att tyskarna — och det gäller den överväldigande majoriteten av tyskar — bestrider tesen om den kollektiva skulden, begär inställning av demoneringen, kritiserar de allierade för att stora rent tyska områden annekterats av Polen och Ryssland, kräver ständigt större självständighet — allt detta måste för varje folk med känsla för nationell frihet och samhörighet te sig naturligt, men har i många fall på grund av misstron från Hitleriden förklarats vara utslag av nationalism. Den skara bourboner som kräver att tyskarna

General Otto Kemer, Hitlerimitatör som totalt misslyckats i Schleswig-Holstein.

Befolkningspyramider för brittiska zonen (till vänster) och Berlin (till höger), av vilka kan utläsas den manliga, resp. kvinnliga befolkningens fördelning på åldersgrupper år 1939 och 1946. Tydligt framgår den manliga befolkningens minskning i de vapenföra åldrarna. Berlinpyramiden illustrerar på ett slående sätt storstadens exceptionella förhållanden.

i ånger och skräck skall kyssariset måste finna hela det tyska folket nationalistiskt, men dessa extremister står utanför allvarlig debatt.

Med tanke på erfarenheterna från två världskrig är det dock väl förståeligt att omvärlden fruktar och misstänker utbredningen av ett annat slags nationalism i Tyskland, en nationalism som i hänsynslöshet och förakt för andra folk skall närma sig nazismen. Finns för närvarande tendenser till en sådan nationalism? Finns objektiva betingelser för en utveckling i nationalistisk riktning?

Den partipolitiska situationen i förbundsdagen tyder inte på att den nationella extremismen skulle ha stora utsikter. De partier som kan föra tanken på nazismen, även om de själva förnekar all samhörighet, münstrar 10–15 representanter tillsammans. De större partierna, inklusive det klart konservativa tyska partiet, tar avstånd från alla i denna mening nationalistiska rörelser. Valen under senare tid har inneburit förkrossande nederlag för Hit-

lers mer eller mindre öppna efterföljare; särskilt märkligt är fiaskot i Schleswig-Holstein, med dess väldiga flyktingsinvasion och eländiga ekonomiska och sociala läge. Nationalismen framträder i dagens Tyskland ojämförligt mindre än i 1923–1924 års Tyskland, fem år efter nederlaget i det första världskriget.

Men är inte, frågar många, de stora demokratiska partierna trots sitt avståndstagande från Hitler och hans imitatörer infekterade av nationalism? Särskilt pekar man på det socialdemokratiska partiet och dess ledare Schumacher, som kallat ministären Adenauer för ”de allierades regering” och i debatten om inträde i Europarådet förklarade att de västallierades eftergifter för tyska krav blott syftade till att göra ”den tyska förbundsrepubliken konkurrenskraftig gentemot Österns satellitsystem”. Frågan om den tyska nationalismen blir från denna synpunkt till stor del en fråga om den tyska socialdemokratins inställning.

För att förstå den jämförelsevis starka betoning som den nationella linjen har i den socialdemokratiska propagandan måste man beakta en rad skilda faktorer. De tyska socialdemokraterna skyller i viss mån sitt nederlag under Weimarerrepubliken på bristande känsla för nationella stämningar och är rädda att upprepa sitt misstag från denna tid; stundom uttalas öppet tanken att man måste konkurrera med den "verkliga" nationalismen genom paroller som på en gång fångar och oskadliggör extremt nationella stämningar. Härtill kommer, och det är kanske viktigare, att socialdemokratin har det bästa samvetet; ingen kan förneka att partiet var klart antinazistiskt och att dess ledande män bildar en under Hitler-tiden förföljd elit; mer än något annat parti kan därför socialdemokratin med auktoritet uppträda i de skuldlösa tyskarnas namn. Och än väsentligare är att partiet inom förbundsdagen står i opposition. Medan regeringspartierna framhäver vilka eftergifter de lyckats förstå de allierade till, kräver socialdemokraterna nya lättnader för Tyskland och anklagar de styrande för bristande energi — det är ett slags arbetsfördelning som i en okuperad stat, där alla önskar ökad självständighet, har givna fördelar. Man måste komma ihåg att Schumacher med sitt glödande temperament och sin passion för egande och spetsiga formuleringar har obestridd auktoritet; många mera sävliga och lugnt

förståndiga partimän skakar på huvudet åt denna våltalighet å la Danton, men de följer ledaren. Enligt min uppfattning är det orimligt att anklaga detta parti för nationalism — skillnaden mellan förr och nu är främst att den internationalistiska fraseologin här som på andra håll är utnött och verkingslös på grund av vad som hänt i världen.

Vissa skäl finns uppenbarligen att frukta en ny nationalism. Avskiljandet av stora områden från riket har väckt bitterhet, ehuru väl önskan att återvinna dessa områden måste försvagas genom att flertalet där bosatta tyskar redan fördrivits till ockupationszonerna. Uppdelningen av det stympade Tyskland i en västlig och en östlig zon, av vilka den senare lyder under det kommunistiska tyranniet, upprör alla, och Tysklands enande är ett framtidsmål för alla riktningar.

Wolfgang Hedler, en annan misslyckad Hitlerimitator.

Härtill kommer reaktionen mot ockupationsstyret, även i den milda form det har i Västtyskland, de sociala och ekonomiska svårigheterna på grund av förstörelsen och befolkningstillväxten genom flyktingarna, de fördrivnas eländiga läge och allt starkare krav på genomgripande ändringar till det bättre. Här finns jordmän för messianska strömningar, födda ur förtvivlan och förbittring.

Och dock synes de många tyska politiker som jag talat med i denna fråga inte tro på en nynationalism av stora dimensioner, under förutsättning att utvecklingen såsom hittills i huvudsak går till det bättre och att avvecklingen av det främmande styret successivt fullföljes. Den nationella oppositionen mot västmakterna begränsas — framhåller man — av att alla demokratiska tyskar önskar att ockupationsstyrkorna skall vara kvar; deras bortdragande vore detsamma som

att ge även Västtyskland åt Ryssland. Och flera av förutsättningarna för Hitlers maktövertagande är nu försvunna: storgodsägarna i öster finns ej kvar som bas för en ny nationalism, generalerna är misskrediterade i motsats till vad fallet var år 1918, den tunga industrin är till stor del socialiserad eller under offentlig kontroll och kan ej finansiera en andra Hitler, ett kommunistparti av betydelse finns inte längre som källa till nationell oro och måltavla för nationalistisk propaganda, en kris av samma räckvidd som det tidiga 1930-talets är i fredstid, på grund av statsledningarnas större aktivitet, inte längre att befara. Om inte väldiga ändringar i läget inträffar, bör den nya tyska demokratin stå sig bättre än Weimarerrepubliken.

*

I nära sammanhang med möjligheterna för en tysk nynationalism står två mera konkreta problem. Deras innebörd kan preciseras i frågorna: Är det sannolikt att Västtyskland genom sina krav på ett enat Tyskland och i samband med detta krav stående handlingar skall verka för en allierad aktion mot Ryssland och dess satelliter och därigenom framkalla ett nytt världskrig? Är det tvärtom sannolikt att Västtyskland i desperation skall gå över, eller söka gå över, till det ryska systemet och till priset av en tysk återförening bli detta systems bundsförvant mot de västallierade?

Den första frågan är alltigenom rimlig och därför svår att med bestämdhet besvara. Det är en nära till hands liggande hypotes att tyskarna önskar ett krig för att som Västerås hjälpare återvinna den tyska enheten och samtidigt något av sin tidigare maktställning. Säkert finns det tyskar som tänker så. Men personligen är jag övertygad om att denna synpunkt, denna förhoppning inte är eller kan befaras inom en nära tid bli en faktor av större betydelse i tysk politik. Även vid öppna och förtroliga samtal har jag fått det bestämda intrycket att förstulna krigstankar inte påverkar de tyska ledarna från skilda partier och inte heller i avsevärd omfattning folk utanför den styrande kretsen. Man fantiserar i Tyskland inte mer om ett slags preventivkrig mot öster än på andra håll, snarare mindre.

Huvudorsaken till detta är den totala krigströttheten. Gång efter annan får jag på mina frågor svaret: "Tro inte att vi spekulerar på krig. Vi känner äckel och förtvivlan bara vi tänker på möjligheten av ett nytt krig. Ett folk med våra förluster, med så ohygglig förstörelse av alla tillgångar, med

en sådan decimering av den manliga ungdomen, kan inte hoppas på ett krig." Dessa känslor stöds av uppfattningen att ett krig till en början måste gå ut över Tyskland, för Västtysklands del medföra samma fruktansvärda ryska övergrepp och grymheter som redan övergått Östtyskland.

Hur tänker man sig då att ett enat Tyskland ånyo skall uppstå? Ja, hur tänker sig människor i Västerlandet att det ryska hotet skall bemästras, att de fångna och pinade folken i öster skall befrias? De hoppas på att Väster genom enighet och styrka skall få större utsikter till en anständig uppgörelse, att på lång sikt det ryska tyranniet skall uppluckras, att motståndningar inom Ryssland skall leda till en förändring. De finner det närvarande läget olidligt, men endast få önskar ett nytt krigs fäsur och ovisshet som medel till något bättre. De vill försvara sig till det yttersta, om krig inte kan undgås, men hela deras inriktning är defensiv. Tyskarna i gemen delar denna Västerens attityd. De är sannolikt beredda att bidra till det gemensamma försvaret, men endast under förutsättningen att de når full likställighet med andra folk.

Man förvänas över att frågan om en tysk anslutning öster ut dryftas vid sidan av frågan om tyskarna vill dra in de västallierade i krig mot Ryssland. Men så är utan tvivel fallet. Ingen lär visserligen påstå att han själv under vissa betingelser skulle gå över till det kommunistiska lägret. Men inte sällan antyds, privat och offentligt, att tyska folket skulle kunna drivas till en så total frontförändring. Bitterhet gentemot de västallierade i förening med hopp om ett enat Tyskland skulle i så fall vara de verkliga motiven. Bakom dessa resonemang ligger, synes det, ofta en halvt medveten taktisk fintlighet; enligt gamla politiska traditioner vill man köp-

slå om sitt stöd, pressa de allierade till eftergifter genom att hota med rysk vänskap. Det är — liksom de stundom i samma syfte gjorda antydningarna om faran för en antidemokratisk nationalism — ett farligt spel: de allierade kan, om de tar hotelserna på allvar, möjligen förmås att ge vika, men de kan lika väl påverkas därhän att de gentemot ett folk som tros vara så opålitligt för en hårdare politik.

I själva verket tror jag inte att vare sig de allierade myndigheterna eller de ledande tyskarna tar denna tankegång på allvar. Inför det ryska förtrycket i östzonen och de ryska grymheter som de varje dag inströmmande flyktingarna från denna zon har att berätta om blir avskyn för kommunismen hos den överväldigande tyska majoriteten allt starkare, och det redan obetydliga kommunistpartiet smälter samman. Alla de demokratiska partierna är lika klara i sitt ställningstagande; inom socialdemokratin förekommer inga halvkommunister av hos oss välkänd typ. De allierades politik har stadigt mildrats, och ingen som helst anledning finns att befara ett avbrott i denna utveckling. För några år sedan, då kommunismens syften och metoder inte var lika uppenbara och då ockupationspolitiken i väster kunde synas hård och diktatorisk, fanns någon sannolikhet för en frontförändring av angiven art — nu ter sig en sådan förändring omöjlig.

Av samma skäl är den framskymtande fruktan för att Väster skulle ofra Tyskland för en uppgörelse med Östern inte längre realistisk. Ett uppgivande av Berlin, för att inte tala om ett uppgivande av Västtyskland, skulle vara en katastrof för Västerlandet och för de allierades politik.

HERBERT TINGSTEN

(Föregående artiklar i serien var införda 16 och 19 juli.)

D • N

23/7 1950

Vår diplomati - underbetald och överkvalificerad?

Den kritik som Dagens Nyheter riktat mot förhållanden inom utrikesförvaltningen har bemötts i en artikelserie av envoyén Z. Westrup i tidskriften Obs! samt i reportage och ledare i Svenska Dagbladet. Hr Westrups artiklar innehåller många synpunkter av värde och är ägnade att föra debatten framåt. Detsamma kan dess värre inte sägas om Svenska Dagbladets prestationer. Reportaget är lika fullt av fel som ledaren av tanklösheter. Här talas om illviljan mot utrikesdepartementet som ett arv från Strindberg, om "den nymornade radikalismens anlopp" — hur länge har all radikalism varit "nymornad" i konservativ lägstil? —, om att irritationen över diplomatin beror på att "dess traditionella livsstil något avviker från folkhemmets strömlinjeformade funktisstil". I denna flod av klicheer är det inte lätt att fiska upp någon tanke, och de tankar som till äventyrs kan fångas är sannernligen inte värda denna möda.

Låt oss först stanna vid frågan om diplomaternas löner och levnadsförhållanden. Den frågan är inte den väsentliga, men den är långtifrån oviktig. De uppgifter som på den punkten lämnats i Dagens Nyheter (14 maj) skall här inte upprepas; vi skall blott stanna vid den kritik som givits av dem. I lönefrågan är ett exempel tillräckligt. Ministern i Rio har 113.000 kronor jämte fri bostad (värd 40.000 kronor); inkomsterna, utom bostaden, skulle i

Sverige motsvara bortåt 300.000 kronor. Svenska Dagbladet resolverar helt hastigt att med hänsyn till priserna i Brasilien lönen i själva verket motsvarar 38.000 kronor i Sverige. Samma arrangemang utföres i fråga om andra poster, varför det är nog att dröja vid denna enda.

Vad man förvänar sig över är att tidningen inte driver skämten än längre. 38.000 kronor i Sverige, det är efter skatternas frånräkning omkring 22.000 kronor. Det framhävs av tidningen — liksom av hr Westrup — att våra ministrar måste ha stora utgifter för representation; att i detta fall sätta den summan till 15.000 kronor lär inte vara för mycket. I stället för Dagens Nyheter bild av ett något för flott liv avslöjas här alltså den rena proletariseringen; vi ser framför oss en kår som satsar nästan hela sin torftiga inkomst på tillställningar till landets ära och personligen drar sig fram i armod. Man förstår väl att Svenska Dagbladet antyder snara löneförhöjningar och rent av förklarar att denna "lörbestredda" banas tjänstemän borde, liksom officerare i fält i den gamla goda tiden, få räkna dubbla tjänsteår. Man överraskas av att tidningen inte kräver en nationalinsamling för mildrande av diplomaternas elände. Man överraskas däremot inte av att det på en gång talas om låga inkomster och ett högt liv ("traditionell livsstil") — det vore att driva kravet på tankereda till överdrift.